

אוקט- דצמבר 2013 ■ מס' 107 שנה 22

יחי הערד!

נושאון - ביטאון איל"ת - אגודה ישראלית לבולאות תימאטית

עורך: יורם לוביאניקר עורך משנה: לורנס פישר

עורך גרפי: הדי אור

דוא"ל: noson.ed@gmail.com

בית יואל, נמל תל אביב 40, תל אביב 63506

Nos'on ISSN 0792-6448

תוכן העניינים:

עמ' 2	דבר העורך
עמ' 3	התפתחות הסמל של
	בית המלוכה הבריטי
עמ' 8	בוריס השלישי מלך בולגריה
עמ' 14	נעים זמירות ישראל
עמ' 18	הנשר המקראי – מלך העופות
עמ' 21	קיצור תולדות המלח
עמ' 28	תימאטיקה מתחת לפטיש
עמ' 31	מכתבים למערכת
עמ' 32	תכנית מפגשי איל"ת
	נחום שרשבסקי
	סרגיי חליופין
	אריאל פרידמן
	דב טרגץ'
	יוסי חרש
	יצחק ברק

ועד האגודה והפעילים:

יו"ר - יצחק ברק (השחר 34, ראשון לציון 75261, 054-5314568)
סגן יו"ר - מנחם לדור (ת.ד. 340, הר אדר 90836, 054-4825007)
מזכיר - יורם לוביאניקר (בית יואל, נמל תל אביב 40, תל אביב 63506, 054-5402723)
גזבר - שלמה וורגן (ת.ד. 2561, ראשון לציון 75124, 054-6855951)
חבר ועד - ד"ר יהושע מגר (מעלה גיא אוני 228, ראש פינה 12000, 052-8802725)
חבר ועד - לורנס פישר (054-7799297)
ועדת ביקורת - יוחנן מירז (יו"ר), חגי זהר, משה רימר.
עורכי נושאון - יורם לוביאניקר, לורנס פישר

שירותים לחברים: נושאון - ארבע פעמים בשנה, נושאונט - ארבע פעמים בשנה, נושאונצ'יק - 12 פעמים בשנה, מכירות פומביות, שירותי ספריה תימאטית, מפגשים, סמינרים והרצאות, צוות מומחים, "שבל" (ביטאון התאחדות בולאי ישראל).

דמי חבר (2013): מבוגר - 140 ₪, נוער - 70 ₪.

תאריך אחרון למשלוח חומר לחוברת הבאה: 1.12.13

דבר העורך

שלום לכם,

הגליון הפעם מוקדש ל"מלכים". **נחום שרשבסקי** מציג את תולדות הסמל של בית המלוכה הבריטי. **סרגיי חליופין** מספר על פרשת חיי המרתקת של **בוריס**, מלך בולגריה, ואילו מאמרו של **אריאל פרידמן** עוסק במלך תנ"כי - **דוד**. גם למאמר של **דב טרג'ן** יש הבט מקראי, בהיותו מוקדש למלך העופות – הנשר. המאמר האחרון בגליון, של **יוסי חרש**, מוקדש ל"מלך התבלינים", אשר זכאי להכלל בגליון זה גם בשל צליל שמו. אגב, יוסי חרש גם תרם לגליון מכתב למערכת, אשר מן הסתם יעורר תגובות בקרב קהילת השופטים והמציגים שלנו.

גליון זה הוא האחרון לשנת 2013. בעוד כחודש וחצי, כאשר יצא לאור הגליון הבא של נושאנו, תושלם שנת פעילות נוספת של בטאוני האגודה. עשרים חברים שונים תרמו השנה מאמרים וידיעות לפרסום, ואנו מודים בזאת לכולם. כעורכים אנו שואפים להביא לקהל הקוראים חומר מעניין ומגוון. נושאי הגליונות נבחרים בקפידה, כך שניתן יהיה לספק את צרכיהם של אספנים מתחומים שונים זה מזה. ריבוי הכותבים מבטיח הצגת נקודות מבט שונות הן ביחס לנושאי המאמר והן מבחינת השקפת העולם לגבי אספנות הבולים. אנו מקווים שגם בשנה הבאה ימשיך שיתוף הפעולה שלכם, וכי רבים מבין החברים יתרמו מידיעותיהם למען הכלל.

סיום השנה הוא גם המועד לתשלום דמי החבר לשנת 2014. דמי החבר באיל"ת נותרים ללא שינוי, ועומדים על סך 140 שקל (70 שקל לחברי נוער). חברים רבים עדיין לא שילמו את דמי החבר לשנה הקודמת, ואנו קוראים להם להשלים את החסר ולשלם עבור שתי שנות חברות "במכה אחת".

מצבה הכספי של האגודה מדאיג ביותר. חשבון הבנק שלנו אינו יכול להמצא במצב של משיכת יתר, ולכן עיכוב בתשלום דמי החבר משמעו שאיננו יכולים לשלם לספקים. גזבר האגודה מתכנן תקציב מאוזן (ואף מותר בידיו עודף להרחבת הפעילות), אך כל זאת בהנחה שחברי האגודה ישלמו את דמי החבר שלהם במועד. אין לנו ספק כי איש מהחברים לא מתכוון להרע עם האגודה בה הוא חבר, וכי העיכוב בתשלום הוא תוצאה של הזנחה וחוסר תשומת לב בלבד. אולם התוצאה מבחינתנו היא קשה. אין לנו אלא להזהיר כי כל עיכוב נוסף בתשלום מסכן את המשך פעילות האגודה.

ברצוננו להפנות את תשומת לבכם לדבריו של יושב ראש האגודה, **יצחק ברק**, המופיעים בעמוד 32 ביחס למפגשי איל"ת המתוכננים לשנה הקרובה. המפגש הקרוב מתוכנן ל-10 באוקטובר, ויוקדש לאוסף הצוללות של חברנו **גדעון רענן**. אנו מקווים כי מספר המשתתפים במפגשים יגדל ביחס ישר להרחבת נושאי הדיון.

שנה חדשה החלה לפני כחודש, ואנו מאחלים לכל החברים שנת איסוף פוריה ומהנה.

שלכם,

יורם ולורנס

התפתחות הסמל של בית המלוכה הבריטי נחום שרשבסקי

סמלים הראלדיים של מלכים שונים מסמלים הראלדיים אחרים בכך שהם לא מייצגים את האדם שנושא אותם. למעשה, הם אפילו לא בהכרח מייצגים את הארץ אלא את הריבונות שהמלך מייצג ואת הטריטוריות שעליהן הוא שולט. מאפיין נוסף הוא, שסמלי מלכים עוברים לא רק בירושה, אלא גם על ידי כיבוש. מאמר זה עוסק בסמל ההראלדי (או פשוט "סמלים", בהיעדר מילה עברית ל-coat of arms) של בית המלוכה הבריטי, וליתר דיוק רק במגן שהוא עיקר הסמל. מאז התחלת ההרלדיקה במאה ה-12 ועד היום הסמל הזה, "הסמל המלכותי" (Royal Arms), עבר שינויים רבים, המשקפים את ההיסטוריה של אנגליה/בריטניה ומלכיה.

החותם של ריצ'ארד לב הארי ובו מגן עם שלושה אריות

הסמל שנקרא פשוט "אנגליה" הוא שלושה אריות הולכים בצבע זהב / זהב על מגן אדום. הופעתו הראשונה הייתה ב-1198 כשהמלך ריצ'ארד הראשון ("לב הארי") טבע חותם חדש, שבו הוא מוצג על גב סוס עם מגן שבו נראים בבירור שלושת האריות. יש כמה תיאוריות לגבי מקור הסמל. ידוע שהנרי השני, אביו של ריצ'ארד, השתמש במגן שעליו שני אריות, שהפך לסמל של נורמנדיה (ארץ המקור של וויליאם הכובש).

על פי המסורת, ריצ'ארד הוסיף לשני אריות אלה את האריה הבודד שעל הסמל של גויין (אקוויטניה), מוצאה של אמו אלינור, אבל להשערה זו אין הוכחה היסטורית.

?

=

+

תרגיל בחשבון: האם סמל אנגליה הוא חיבור של סמל נורמנדיה והסמל של גויין?

בשנת 1340 **אדוארד השלישי** תבע את כתר צרפת ואימץ לעצמו את התואר "מלך אנגליה וצרפת". אחד הביטויים לתביעה זו היה לשלב את הסמל של אנגליה עם הסמל של צרפת, שהיה אז שדה כחול זרוע בחבצלות זהובות קטנות והמכונה בהרלדיקה "צרפת ישן". ביטוי אחר לתביעה היה מלחמת מאה השנים שבה התחיל השילוב בין שני הסמלים היה בשיטה שנקראת בהרלדיקה quartering. המגן מחולק לארבע

רביעים שכל אחד מהם מתפקד כמגן "משנה". בין הרביעים יש סדר חשיבות: השורה העליונה חשובה מהתחתונה, וימין חשוב משמאל. אבל בהרלדיקה ימין הוא מנקודת המבט של מי שמאחורי המגן, כלומר צד שמאל של הצופה במגן. לכן הרביע הראשון הוא העליון מצד שמאל של הצופה, והסדר הוא בצורת האות Z. אם נסתכל על הסמל המשולב של אדוארד נגלה שהוא בעצם הציב את צרפת במקום הראשון, כלומר היא הייתה מבחינתו חשובה יותר מאנגליה.

הסמל המשולב אותו יצר אדוארד השלישי.
הסמל בבול הוא של בנו, אדוארד "הנסיך השחור"
ומכאן התוספת של הפס הלבן

סמל אנגליה המשלב בתוכו את "צרפת חדש"
שימש עד ימיה של אליזבת הראשונה

הסמל של ג'יימס השני (משמאל) מורכב
מסמלי אנגליה, צרפת, סקוטלנד ואירלנד

מלכי צרפת, כמובן, לא אהבו את הרעיון שמלכי אנגליה נכסו לעצמם את הסמל שלהם, וב-1365 **שארל החמישי** שינה אותו: בסמל החדש, המכונה "צרפת חדש", יש רק שלוש חבצלות, גדולות. ה"תרגיל" לא עבד, וב-1405 שיבץ מלך אנגליה **הנרי הרביעי** את סמל "צרפת חדש" גם בסמל המשולב שלו (במקום "צרפת ישן"). סמל זה נשאר ללא שינוי כמעט מאתיים שנה, עד סוף מלכותה של **אליזבת הראשונה**, התקופה הארוכה ביותר מכל הסמלים.

היורש של אליזבת היה **ג'יימס השני** מלך סקוטלנד שהפך גם למלך אנגליה בשם **ג'יימס הראשון**. ג'יימס היה הראשון שמלך בו זמנית על אנגליה, סקוטלנד ואירלנד, ומן הראוי היה לתת לכך ביטוי סמלי. ואכן ג'יימס שילב באמצעות quartering את הסמל הקודם, שהיה בעצמו שילוב של אנגליה וצרפת, עם הסמל של סקוטלנד שהוא אריה זקוף (rampant) אדום על רקע צהוב. גם הסמל של אירלנד - נבל זהוב על רקע

כחול – נכנס לסמל החדש. מלכי אנגליה שלטו על אירלנד מאז המאה ה-12, אבל רק ב-1548 נוצרה "ממלכת אירלנד" נפרדת ומלך אנגליה (אז **הנרי השמיני**) נעשה גם "מלך אירלנד". שימו לב כי הסמל החדש מגדיר את אנגליה כחשובה יותר מסקוטלנד, ואת אירלנד כחשובה פחות משתיהן.

האריה של סקוטלנד מהקבר של רוברט הראשון. דף ביניים מקונטרס מהודר.

בראשית המאה ה-18 היו שני שינויים בסמל של בית המלוכה, ואפשר לראות אותם באיגרת האוויר אשר בראש העמוד הבא. הבגד המוצג הוא מעיל קצר (tabard) של הראלד מהמאה ה-18. הראלד הוא אדם שעוסק, בין היתר, ברישום הסמלים ההראלדיים עבור מלך או שליט אחר, והמעיל שלו מציג את הסמל של אדוניו. בשנת 1707 חוקק "חוק האיחוד עם סקוטלנד" שיצר את "בריטניה הגדולה", לכן הסמל של צרפת קיבל רביע משלו ואילו הסמלים של אנגליה וסקוטלנד שולבו בשיטת שנקראת impaling - שני הסמלים חולקים רביע אחד זה לצד זה, עם עיוות רוחבי מסוים. בסמל של 1707 הסמל המשולב הופיע גם ברביע הרביעי, אבל על המעיל מופיע בו סמל חדש.

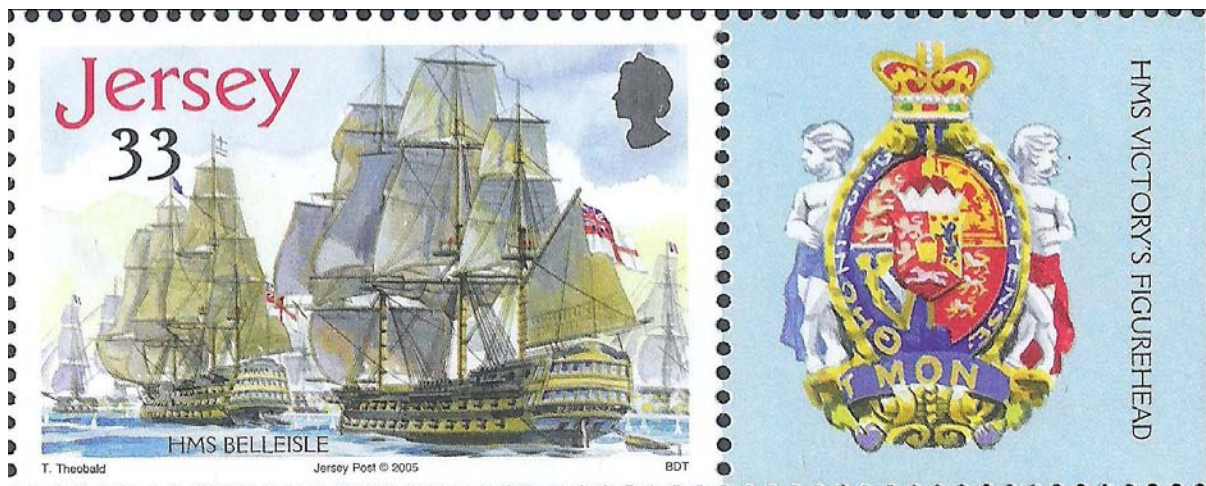
הנבל של אירלנד

ב-1714, מסיבות שלא ניכנס אליהן כאן, היורש של הכתר הבריטי היה **גיאורג**, האלקטור של הנובר, שמלך על בריטניה בשם **ג'ורג' הראשון**. אלקטור היה תואר שקיבלו הנסיכים הגרמניים שבחרו את הקיסר הרומי הקדוש. גיאורג היה גם דוכס בראונשוויג ולונבורג, והביא איתו לסמל הבריטי את הסמלים של שלוש ארצות אלה: הסוס הלבן של הנובר, שני האריות ההולכים הזהובים של בראונשוויג והאריה הזקוף הכחול של לונבורג. מעל שלוש הסמלים האלה יש מגן אדום קטן ועליו הכתר של קרל הגדול שמסמל את תפקיד הגזבר של הקיסרות הרומית הקדושה שבו החזיק גיאורג.

הסמל של בריטניה הגדולה לאחר חוק האיחוד עם סקוטלנד.

בשנת 1801 אורגן מחדש הסמל המלכותי בעקבות "חוק האיחוד עם אירלנד". ה-impalement בין סמלי אנגליה וסקוטלנד פורק וכל אחד מהם קיבל רביע משלו, כמו אירלנד. בהזדמנות זאת סולק הסמל של צרפת אחרי 461 שנים (וקרוב ל-250 שנה אחרי שהחייל האנגלי האחרון עזב אותה). הסמל של הנובר עבר למגן קטן במרכז המגן הראשי, כשעליו מונח מה שמכונה "כובע של אלקטור". אחרי קונגרס וינה הקיסרות הרומית הקדושה פורקה והנובר שודרגה לממלכה, ואז כובע האלקטור הוחלף בכתר.

סמל בריטניה כחלק מפסל בחרטום האניה "ויקטורי" בקרב טרפלגר, 1805. שלושת האריות של אנגליה ברביע הראשון והרביעי, האריה של סקוטלנד – בשני, והנבל של אירלנד ברביעי. במרכז – הסמל של הנובר ועליו כובע של אלקטור.

עם הכתרות של המלכה ויקטוריה נפרדו דרכיהן של בריטניה והנובר, משום שבהנובר חל החוק הסאלי לפיו נשים פסולות למלוכה. בהתאם, הסמל של הנובר הוסר מסמל בית המלוכה הבריטי, וכך הוא נשאר מויקטוריה עד היום.

מאז ימי ויקטוריה נקבע סמל בריטניה לצורתו הנוכחית.

נחום שרשבסקי הוא ממייסדי איל"ת וכיהן כמזכיר הראשון של האגודה. נחום אוסף – ובעבר הציג – את נושא ההראלדיקה, וכן אוסף ויוצר גלויות מירב. כתובתו למשלוח תגובות: naxumm@gmail.com

לא קיבלת את נושאונט?

נושאונט, העיתון הבולאי המקוון הראשון בשפה העברית, מופץ ארבע פעמים בשנה. חברי איל"ת זכאים לקבל אותו ללא תשלום, אולם לצורך הפצת נושאונט אנו זקוקים לכתובת הדואר האלקטרוני (e-mail) שלכם. כתובתכם תשמש את ועד האגודה ואת העורכים לצרכי פעילות האגודה בלבד, ולא ייעשה בה כל שימוש אחר. פנו אלינו עוד היום לכתובת noson.ed@gmail.com, וגם אתם תקבלו את נושאונט. נשמח גם לשלוח לכם גליונות ישנים, על פי בקשה.

בוריס השלישי מלך בולגריה סרגיי חליופין

העולם אליו נולד

בשנת 1393 כבש הסולטאן **באיזיט הראשון** את בולגריה, והפך אותה לחלק מהאימפריה העותמנית. בכך הקיץ הקץ על האימפריה הבולגרית השניה ועל העצמאות הבולגרית למשך כמעט חמש מאות שנה. בשנת 1878 הצליחו הרוסים לכפות על העותמנים להעניק לבולגריה אוטונומיה. בראש הנסיכות החדשה עמד הנסיך **אלכסנדר בטנברג**. כעבור שמונה שנים, במהלך הסתכסך עם פטרונו הרוסים, התפטר בטנברג מתפקידו.

פרדיננד הראשון

משלחת מטעם הפרלמנט הבולגרי יצאה לאירופה, במטרה לחפש אציל ממשפחה מלוכה מיוחסת, אשר יסכים לשמש כראש הנסיכות. לבסוף הם מצאו את **פרדיננד הראשון**, משושלת סקסה קובורג גותה, הגרמנית. באוקטובר 1908 הכריזה בולגריה באופן רשמי על עצמאותה, ופרדיננד הפך למלך. בשנת 1894 נולד לפרדיננד בן בכור ויורש עצר – הנסיך **בוריס**. שנה מאוחר יותר נולד הנסיך **קיריל**, ובהמשך גם שתי בנות, **אודוקסיה** ו**נדז'דה**.

בוריס כקצין בצבא

בולגריה שלפני פרדיננד הייתה מדינה מוזנחת, עם תשתיות תקשורת ותחבורה לקויות, ללא מוסדות תרבות ואמנות ושירותי ציבור דלים. במשך שנות שלטונו הצליח פרדיננד להפוך את בולגריה למדינה אירופאית מן המניין, עם מוסדות חינוך אקדמיים, מבני ציבור, תרבות ואמנות. הוקמה תשתית מודרנית של אמצעי תחבורה, מסילות ברזל וכבישים וצנרת מים זורמים נפרשה בכל רחבי הממלכה. כן הוקם צבא מודרני ממוכן ומצויד היטב.

יורש העצר

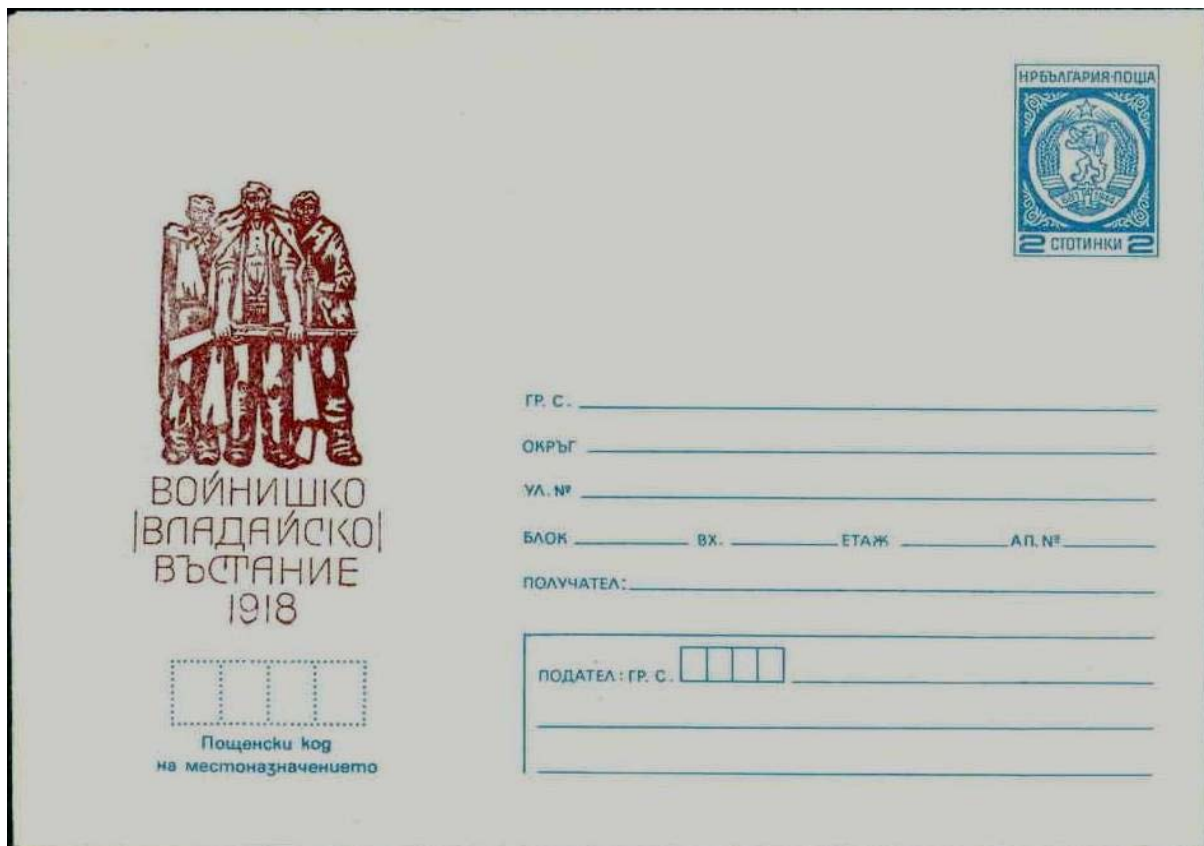
מאחר ובוריס נולד בבולגריה, הוא היטיב להבין מאביו את המסורת ודרך החיים של הבולגרים. הדבר בא לידי ביטוי באורח החיים הצנוע אותו סיגל לעצמו, בניגוד לראוותנות אשר אפיינה את בתי המלוכה של התקופה בכלל ואת פרדיננד הראשון בפרט.

בילדותו זכה בוריס למורה פרטי (במשותף עם אחיו קיריל, שהיה גם חברו הקרוב ביותר), והתבלט כתלמיד שקדן. ב-1910 נסע לראשונה אל מחוץ לגבולות הממלכה לביקור פרטי באיסטנבול, במהלכו נפגש עם הסולטאן **מהמט החמישי**. שנה מאוחר יותר מילא לראשונה תפקיד ממלכתי כנציג בולגריה

בטקס ההכתרה של מלך אנגליה, **ג'ורג' החמישי**. בשתי מלחמות הבלקן (בשנים 1912 ו-1913) ובמלחמת העולם הראשונה שירת בצבא כקצין קישור בדרגת קולונל.

בוריס עולה על כס השלטון

מלך בולגריה פרדיננד הראשון המיט אסון צבאי - מדיני על מדינתו. תחילה הובסה בולגריה במלחמת הבלקן השניה (1913) ואחר כך הסתבכה במלחמת העולם הראשונה. הבולגרים התייצבו לצד מדינות מעצמות המרכז, בתקווה לזכות בשטחים על חשבון סרביה. בפועל, לאחר מספר הצלחות ראשונות, נטתה התמונה בשדה הקרב לרעת הבולגרים. שיאה של מגמה זו היתה התבוסה בקרב דוברו פולה (ב-21 בספטמבר 1918), אשר בעקבותיה פרץ מרד בצבא הבולגרי. החיילים נטשו את החזית והחלו לנוע לכיוון סופיה, תוך שהם קוראים להדחת המלך פרדיננד. החזית נותרה פרוצה, וכוחות סרבים וצרפתיים החלו בפלישה למדינה חסרת ההגנה. לממשלת בולגריה לא נותרה ברירה: היא נאלצה לבקש הפסקת אש, ולנוכח הסכנה של אובדן עצמאותה של הממלכה אולץ פרדיננד לוותר על כסאו. ב-3 באוקטובר 1918 עלה בוריס (מעתה, בוריס השלישי) על כס המלכות והוא בן 24.

התקוממות החיילים הבולגרים אחרי קרב דוברו פולה

שנות שלטונו של בוריס

במהלך שנות שלטונו נע בוריס בהדרגה לרודנות. בשנות מלכותו הראשונות הוא נחשב למלך חלש וסמלי ולא כשליט בר סמכא. בשנת 1923 התחוללה הפיכה של "הליגה הצבאית" כנגד ממשלתו הדמוקרטית של **אלכסנדר סטמבוליסקי**, ובעקבותיה התחזק מעמדו של בוריס.

בשנת 1930 נשא בוריס **לג'יובנה**, ביתו של מלך איטליה **ויטוריו אמנואלה השלישי**. לזוג נולדו שני ילדים – הנסיכה **מריה לואיזה** בשנת 1933, ויורש העצר הנסיך **סמיון** בשנת 1937. שינויים אלו בחייו האישיים של המלך שימחו מאוד את בני העם הבולגרי, והפופולאריות שלו הרקיעה שחקים.

תמונות מאלבום המשפחה. מימין: נישואיו של בוריס השלישי עם ג'יובנה. במרכז: הנסיכה מריה לואיזה. משמאל: יורש העצר הנסיך סמיון.

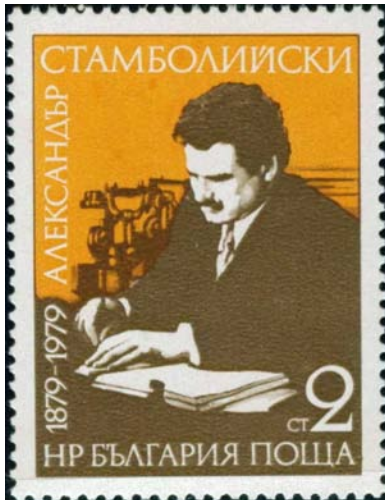
בתחילת 1935 ניצל בוריס את חוסר שביעות הרצון משלטון "הליגה הצבאית": הוא פיטר את הממשלה ופרק את "הליגה הצבאית". בולגריה הפכה לדיקטטורה בראשות המלך. החוקה בוטלה, הפרלמנט פוזר וצנזורה הוטלה על העיתונות. כאשר הוקם הפרלמנט מחדש, בשנת 1938, נבחרו חבריו על פי מידת נאמנותם למלך בוריס.

ממשלתו של בוריס השלישי, שהייתה מורכבת מנאמניו בלבד, החלה להתקרב לגרמניה הנאצית. במאי 1935 ביקר בבולגריה **הרמן גרינג**, וכעבור שנה ביקר המלך בוריס בברלין, ונפגש על **אדולף היטלר**. עם פרוץ מלחמת העולם השנייה הכריזה בולגריה על נייטרליות, אבל בפברואר 1940 מינה בוריס לראשות הממשלה את הפרופסור **בוגדן פילוב** ואת **פטר גברובסקי** לתפקיד רב החשיבות של שר הפנים. שני אישים אלו היו ידועים כאנטישמיים מוצהרים. בספטמבר 1940 גמלה גרמניה לבולגריה על תמיכתה השקטה, וכפתה על רומניה להשיב לבולגרים את השטחים אותם איבדו במלחמת העולם הראשונה (במסגרת הסכם קראיובה). בכך התחזק הקשר בין בולגריה למדינות הציר, ובינואר 1941 נחקק בבולגריה "החוק להגנת האומה", שדמה באופיו לחוקי נירנברג.

הפחדים של המלך בוריס

בוריס השלישי מלך על בולגריה במשך 25 שנה, בתקופה שבין סיום מלחמת העולם הראשונה לבין סיומה של מלחמת העולם השנייה. הייתה זו תקופה מלאת תהפוכות בעולם כולו. בוריס היה היחיד באירופה המרכזית והצפונית ששלט זמן כה רב בתקופה סוערת זו. כדי להיטיב להבין את מדיניותו צריך לקחת בחשבון מספר גורמים שהשפיעו עליו, הדאיגו אותו, ואף הטילו עליו מורא.

המהפכות של 1917 – 1918 ברוסיה, גרמניה ואוסטריה הונגריה גרמו לנפילת שלושה בתי מלוכה אירופאים ותיקים, וברור שבמציאות כזו נשקפה סכנה לבית המלוכה הצעיר של בולגריה. ואמנם, ראש ממשלת בולגריה בתחילת שנות העשרים,

אלכסנדר סטמבוליסקי שאף
לבטל את המלוכה.

אלכסנדר סטמבוליסקי, שאף לבטל את המלוכה בבולגריה, ורק מותו בהפיכה של 1923 שם קץ לנסינות אלו.

גורם אחר שתמך בביטול המלוכה היו המפלגות הקומוניסטיות. המהפכה הרוסית נתנה רוח גבית לקומוניסטים בכל רחבי העולם, ועל אחת כמה וכמה בבולגריה הקרובה כל כך לברית המועצות. בכל ימי שלטונו של בוריס הייתה תנועה קומוניסטית משמעותית בבולגריה, ובוריס חשש מפניה. אין ספק כי לחשש זה היה יסוד, ועובדה היא כי בשנים שלאחר מלחמת העולם השנייה הייתה בולגריה המדינה האדוקה ביותר מבחינת קומוניזם מבין המדינות שמאחורי מסך הברזל.

צל כבד אחר שהוטל על בוריס היה אביו, המלך המודח פרדיננד הראשון, והחשש שהוא יחזור לשלטון. במשך כל עשרים וחמש שנות שלטונו התנגד בוריס לאפשר לאביו לבקר ולו פעם אחת בבולגריה. אגב, פרדיננד הראשון האריך ימים, ומת חמש שנים לאחר מותו של בנו הבכור.

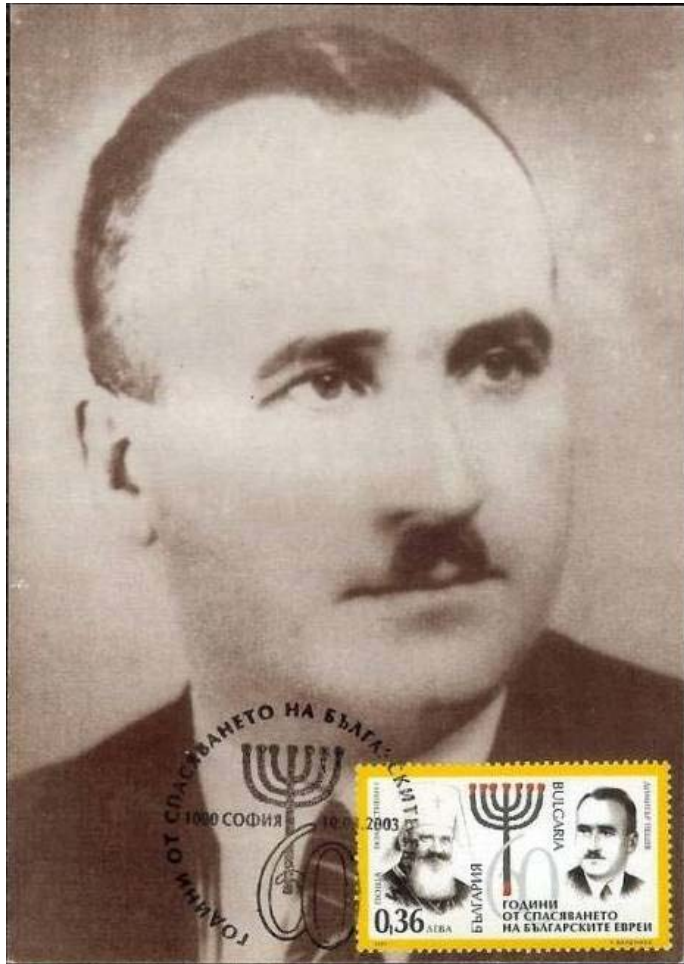
הצל הכבד ביותר, שגם השפיע רבות על מדיניותו של המלך בוריס, היה הרייך השלישי. היטלר היה מעוניין לקרב את בולגריה ולהפוך אותה לבעלת ברית, בעיקר במלחמה מול ברית המועצות. ואמנם, בולגריה איפשרה לוורמאכט להשתמש בשטחה כקרח קפיצה לפלישה ליוון וליוגוסלביה בתחילת 1941, ובמרץ הפכה באופן רשמי לבעלת ברית של מדינות הציר. כאמור, בזכות תמיכה זו אילצו הגרמנים את רומניה להשיב לבולגריה את תראקיה ומקדוניה.

השבת שטחי תראקיה ומקדוניה
לבולגריה במסגרת הסכם קראיובה

כאן המקום לדון בשאלת יחסו של המלך בוריס ליהודי בולגריה, שאלה הנתונה במחלוקת עד היום. בעקבות "החוק להגנת האומה" נדרשו היהודים לענוד טלאי צהוב. בפברואר 1943 הושג הסכם חשאי בין בולגריה לגמניה, לפיו יסגירו הבולגרים לידי הנאצים עשרים אלף יהודים. בתחילת מרץ ערכו שוטרים וחיילים בולגריה אקציה בקרב יהודי תראקיה ומקדוניה, תוך הפגנת אכזריות רבה. כ-11,500 יהודים נמסרו לידי הגרמנים ונשלחו לטרבלינקה. פחות משלוש מאות מהם שרדו את מכונת ההשמדה הנאצית.

ימים ספורים אחר כך חתם המלך בוריס על צו גרוש כנגד כ-6,500 מיהודי בולגריה, כדי להשלים את המכסה שסכומה עם הגרמנים. בפועל נעצרו באקציות בערי בולגריה השונות מספר גדול בהרבה. רק לחצים כבדים של חסידי אומות העולם (בהם סגן יושב ראש הפרלמנט, **דימיטר פשב**, והמטרופוליט **סטפן**, ממנהיגי הכנסייה האורתודוקסית)

גלוית מירב לציון 60 שנה להצלת יהודי בולגריה.
בגלויה ובבול: דימיטר פשב. בבול נראה גם
המטרופוליט סטפן – שניהם מחסידי אומות העולם.

המלך סמיון השני, בנו של בוריס
השלישי, עלה לשלטון בגיל 6

הביא לביטול הצו. אחרי מותו של המלך בוריס פסקה רדיפת היהודים בבולגריה, משום שגלגל המלחמה התהפך וראש הממשלה פילוב חשש להסתבך. עובדתית, חייהם של יהודי "בולגריה הישנה" - ארבעים ושימונה אלף במספר ניצלו. חלקם מייחסים את הצלתם למלך בוריס, וטוענים שהוא נקט בשיטות השהייה שונות על מנת להציל את יהודי ממלכתו. אולם תיעוד רב מוכיח כי המלך בוריס היה אנטישמי, כך שנראה כי המוניטין שיצאו לו כמגן היהודים אינם מוצדקים.

תעלומת מותו של המלך

ב-14 באוגוסט 1943 הגיע המלך בוריס השלישי לפגישה דחופה בגרמניה עם אדולף היטלר, שר החוץ ריבנטרופ ועוזריהם. שני המנהיגים לא הגיעו להסכמה והפגישה נסתיימה בטונים צורמים. במהלך הפגישה הופעלו על

בוריס לחצים כבדים להכניס את הצבא הבולגרי ללחימה אקטיבית כנגד ברית המועצות. זכר סיומה המחפיר של מלחמת העולם הראשונה לא הרפה ממנו, והוא סרב בתוקף. בוריס שב לארצו למחרת, ה-15 באוגוסט.

לאחר שמונה ימים, ב-23 בחודש, החל בוריס לחוש ברע. הוא הקיא וסבל ממחوشים בכל חלקי גופו. מצבו הלך והדרדר, ורופא מיוחד הוטס מברלין למחרת היום. המומחה ורופאי הארמון היו תמימי דעים, וקבעו כי הוא לקה בהתקף לב. ב-28 באוגוסט 1943 הלך בוריס השלישי, מלך בולגריה, לעולמו, והוא בן 49. את מקומו על כס השלטון תפס בנו, סמיון השני בן ה-6. אחיו של בוריס, קיריל, וראש הממשלה פילוב שימשו כעוצרים עבור המלך החדש.

מייד לאחר מותו של בוריס נפוצה תיאוריית קשר לפיה בוריס הורעל על ידי הגרמנים בעת ביקורו שם, בשל סירובו לדרישות היטלר. סירובו של ארמון המלוכה לבצע ניתוח שלאחר המוות רק ליבה את השמועות. אולם תיאוריה זו מוטלת בספק, משום שבוריס נפל למשכב רק שמונה ימים לאחר שובו לבולגריה.

גם כיום קשה להגיד ממה באמת נגרם מותו של המלך הבולגרי. שומרי ראשו טענו כי הוא נחשף למחלת גבהים בעת טיסתו חזרה לבולגריה, משום שהמטוס נע בגובה רב ולנוסעים לא סופקו מסכות חמצן. מקורות מאוחרים יותר טוענים כי הוא מת כתוצאה מקיב קיבה מדמם. אחרים משוכנעים כי סוכנים קומוניסטים חדרו לארמון המלוכה והרעילו אותו. כך או אחרת, רבים אינם מאמינים כי מותו של בוריס היה טבעי, ותיאוריות קונספירציה שונות צצות חדשות לבקרים.

רביעיה בלתי מנוקבת של בול האבל שהונפק לציון חצי שנה למותו של המלך בוריס השלישי, עם טעות הדפסה במרכז הדיוקן ביחס למסגרת

סרגיי חליופין הוא בעל תואר שני בהיסטוריה. כתובתו למשלוח תגובות:
רחוב השרון 2/10, תל אביב 66185.

בקרב בנושאון – גליון על "חינוך"

אם ברצונכם לפרסם מאמר או ידיעה בחוברת זו הנכם מוזמנים לפנות אל העורכים בהקדם האפשרי בדואר אלקטרוני noson.ed@gmail.com או בדואר רגיל (בית יואל, נמל תל אביב 40, תל אביב 63506).

הודעה על פטירה

בצער רב אנו מודיעים על פטירתו של חבר איל"ת **רון סער** ז"ל, מראשוני החברים באגודה. חברי איל"ת וועד האגודה משתתפים בצער המשפחה.
יהא זכרו ברוך!

נעים זמירות ישראל אריאל פרידמן

דוד מנגן בנבל לפני שאול

דוד בן ישי לא היה המלך הראשון בתולדות עם ישראל. **שאול** קדם לו, אולם בפרספקטיבה היסטורית הפך דוד להיות המפורסם ביותר בקרב מלכי ישראל ויהודה. שושלת המלוכה אותה החל, הידועה בשם בית דוד, נמשכה ברצף למעלה מארבע מאות שנה עד לחורבן בית המקדש הראשון.

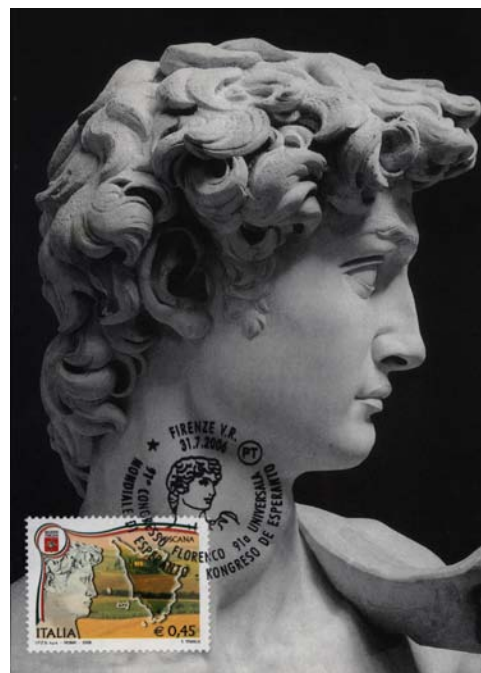
תקופת טרום מלכותו

דוד היה צעיר בניו של ישי משבט יהודה. על פי הייחוס המקראי הוא היה נינם של **רות** ו**בועז**, המוכרים לנו מסיפור המגילה. בספר שמואל א' קיימים שלושה סיפורים שונים המתארים את דרכו לבית המלך. על פי הראשון שבהם (פרק ט"ז) שלח האל את **שמואל הנביא** לבחור בחשאי את אחד מבני ישי במקום שאול המאכזב, בן שבט בנימין. שמואל מתרשם עמוקות מאליאב, בנו הבכור של ישי אך אלוהים מורהו אחרת:

ז וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-שְׁמוּאֵל, אֶל-תִּבְּט אֶל-מֶרְאֵהוּ וְאֶל-גִּבְהַ קוֹמָתוֹ--כִּי מֵאַסְתִּיהוּ: כִּי לֹא, אֲשֶׁר יֵרְאֶה הָאָדָם--כִּי הָאָדָם יֵרְאֶה לְעֵינָיו, וַיְהוָה יֵרְאֶה לְלֵב.

בסופו של דבר מנחה אלוהים את שמואל למשוח את דוד, צעיר הבנים, המתואר כ'**אֲדָמוֹנִי, עִם-יָפֶה עֵינָיו וְטוֹב רֹאִי**'.

בהמשך אותו פרק מובא סיפור אחר בדבר עלייתו של דוד לגדולה: שאול סובל מדיכאון קשה, וברצונו לקבל לחצר מלכותו נער היודע לנגן, שינעים את זמנו וישפר את מצב רוחו. סיפור מקראי אחר, המופיע בפרק י"ז, מייחס לדוד הנער את הניצחון בקרב חסר הסיכוי מול **גלית** הפלישתי הענק (ראה נושאון 83, עמוד 15). סיפור קרב זה הפך לאבן יסוד בתרבות העולמית, ומצוטט ביצירות אמנות רבות – המפורסמת שבהן היא פסלו של **מיכאלאנג'לו**. ניצחונו על גלית העניק לדוד כרטיס כניסה לבית שאול והחל את ידידותו האמיצה עם **יונתן** בנו, ואף הבטחה מצד המלך לתת את בתו לאיש אשר הכניע את הענק הפלישתי.

פסל דוד של מיכאלאנג'לו – גלוית מירב

אם עד כאן נדמה היה כי הכל בא לדוד בקלות, הרי שמכאן ואילך דרכו של דוד אל כס המלוכה רצופה קשיים: שאול, הסובל מדיכאון, רודף אחריו, מתוך חשש כי דוד ינסה

להדיחו מכס מלכותו. דוד נאלץ להימלט ולהסתתר במערות ואצל בעלי ברית שונים. בשלב מסוים הוא אף מוצא מקלט בממלכת גת הפלישתית והופך לשכיר חרב עבודה. רק לאחר מותם הטראגי של שאול ויונתן במערכה כנגד הפלישתים בגלבע, מסתיימים נדודיו של דוד והוא מגיע אל כס המלוכה. היסטוריונים מעריכים כי הדבר קורה בשנת 1004 לפני הספירה.

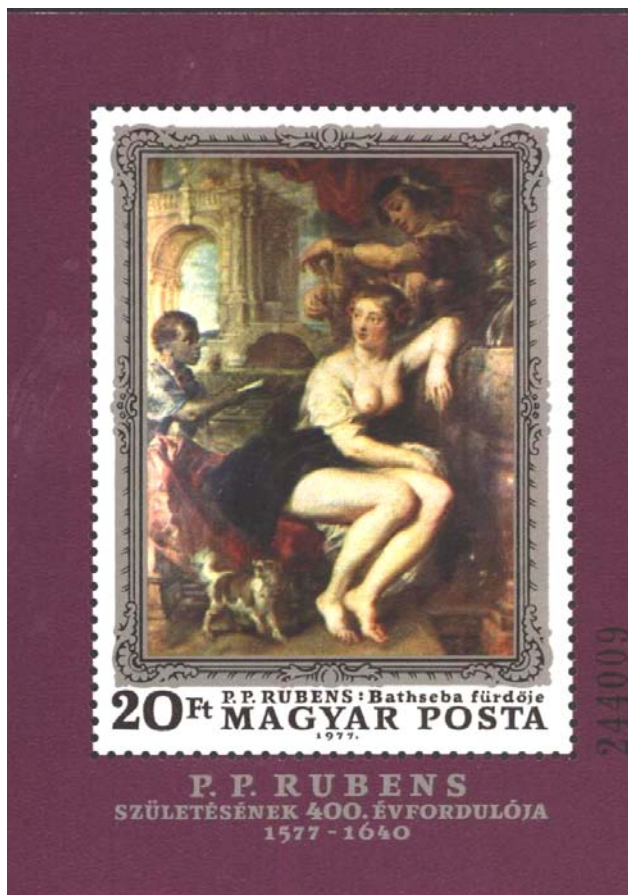
תקופת מלכותו

על פי המסורת (שאינה נתמכת על ידי הארכיאולוגים), יד אבשלום היא מצבה אותה הקים בנו של דוד. תווית מאו"ר.

בתחילה מלך דוד רק על שבט יהודה בחברון. בשלב זה הוא נהנה, ככל הנראה, מתמיכתם של הפלישתים, אשר ראו בו בן ברית מול **אשבעל**, בנו של שאול אשר ירש אותו ומול שר צבאו החזק **אבנר בן נר**. לאחר מותו של אשבעל הצטרפו

שאר שבטי ישראל לממלכת דוד ביהודה והוא נמשח למלך על כל ישראל. אז ניתק דוד את קשריו עם הפלישתים ונלחם בהם. הוא כבש את ירושלים, ביצר אותה וקבע אותה לבירת ממלכתו. דוד הרחיב את גבולות ממלכתו ויצר רצף טריטוריאלי בין נחלות כל השבטים. כיבושיו העניקו לממלכתו מימדים אימפריאליים.

בת שבע רוחצת – יצירה של **רובנס**

בצד ההישגים הצבאיים והמדיניים של דוד, נאלץ האחרון להתמודד במשך ארבעים שנות מלוכתו עם קשיים רבים מבית: בנו **אמנון** חשק באחותו למחצה **תמר** ונרצח בידי אחיה המלא, **אבשלום**. אותו אבשלום מרד בדוד בתמיכתם של חלקים מבני שבט יהודה ומשאר שבטי ישראל. חוסר הניסיון של אבשלום וחילוקי הדעות בין תומכיו אפשרו לדוד ואנשיו לצלוח את המרד. בן אחר של דוד מת בינקותו. מלחמות ירושת כסאו נמשכו עד סמוך למותו. התנ"ך מייחס חלק מאותן התרחשויות טראגיות כעונש לדוד על חטאו בפרשת **בת שבע**, עת חשק דוד באותה אישה נשואה ושילח את בעלה **אוריה החיתי** לשדה הקרב למצוא שם את מותו. לימים, נולד מפרי אהבה אסורה זו בנו **שלמה**, שמלך אחריו והמשיך את שושלתו.

צאצאי דוד

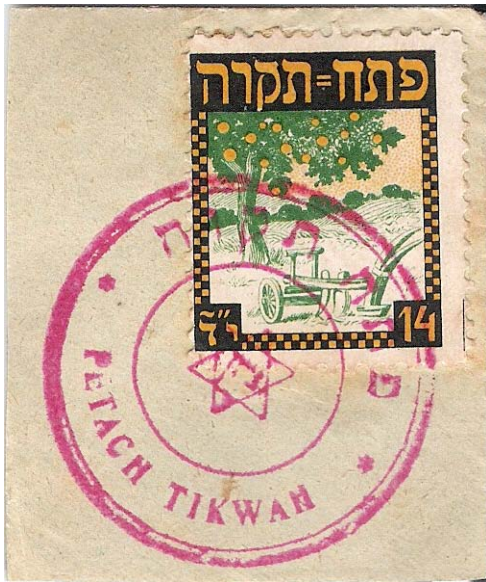
בית דוד מלך ברציפות על יהודה עד לחורבן בית ראשון בשנת 586 לפני הספירה. זאת בניגוד לבתי המלוכה בממלכת ישראל, שלא שרדו יותר מארבעה דורות. לאחר שיבת ציון שימשו צאצאי בית מלוכה זה בתפקידים מרכזיים. גם בשלהי ימי בית שני התייחסו הנשיאים לדוד ומאוחר יותר ראשי הגולה בבבל.

מסורת הייחוס לדוד (אמיתית או מדומה) נמשכה גם בהקשר של הפרשן הגדול **רש"י** בן המאה ה-11 לספירה, ועוד רבנים ואישים מפורסמים אחרים בתולדות העם היהודי. על פי המסורת גם המשיח יהיה מבית דוד. לפיכך אין פלא כי יהודי מפורסם אחר המיוחס, כביכול, לדוד הוא **ישו** מנצרת. יתכן שזאת הסיבה לפופולריות הרבה שזכתה דמותו של דוד בקרב אומנים נוצרים ובבולים שונים שהונפקו במדינות שונות הנושאים את דיוקנו, כפי שהשתקף בדמיון הציירים והפסלים.

הגהת מטבעת של בית הדפוס פיטובסקי בירושלים לאיגרת דואר האוויר המנדטורית. העיצוב מראה את מגדל דוד. מאוספו של לורנס פישר.

המצודה השוכנת במקום הגבוה ביותר בירושלים העתיקה נקראת מגדל דוד. למעשה, אין לה כל קשר לדוד המלך: היא נבנתה על ידי **הורדוס**, נהרסה על ידי הרומאים, נבנתה כמבצר על ידי הערבים והצלבנים, ולבסוף הוקם בה הצריח העותמני שהוא

חותמת ובה מגן דוד על גבי בול
פתח תקוה. מאוספו של לורנס פישר

אחד מסמלי ירושלים. השם "מגדל דוד" מקורו בפירוש נוצרי שגוי של כתבי **יוסף בן מתתיהו**. במהלך המאה ה-19 הדביקו מבקרים מארצות המערב את השם השגוי לצריח המסגד הטורקי, וכך מכונה הצריח עד היום. אולם השם השגוי מהווה אינדיקציה לחשיבותו של דוד המלך גם בימינו.

דוגמא אחרת של ייחוס שגוי לדוד הוא הסמל המזוהה כיום עם היהדות ומכונה "מגן דוד". סמל זה מוכר בתרבויות עתיקות רבות, ורק במאות השנה האחרונות הפך לסמל יהודי מובהק, ומאז סוף המאה ה-19 גם לסמל ציוני מובהק. על פי המסורת, סמל זה היה חרוט על מגיני לוחמיו של דוד המלך. כמובן שלמסורת זו אין כל תימוכין.

סיכום

ישנם כיום חוקרים רבים הממעיטים בגודלה ובעוצמתה של ממלכת דוד. בהעדר ממצאים ארכיאולוגיים לא ניתן לדעת האם באמת הקים דוד ממלכה גדולה כפי שמספר התנ"ך או שמא מלך רק על אזור מצומצם בסביבות ירושלים. אך בכל מקרה בתודעה הלאומית והדתית של עם ישראל נחשב דוד לאחד מהאנשים החשובים ביותר שקמו לעם בשלושת אלפי השנים האחרונות.

אריאל פרידמן הוא רואה חשבון במקצועו, ובעל תואר ראשון בהיסטוריה. הוא אוסף בולי טניס, וכן בולים מכל העולם. לתגובות: ariel-71@zahav.net.il

יריד הבולים החודשי – דיזנגוף סנטר, תל אביב

היריד נערך ביום שלישי הראשון של כל חודש בין השעות 12:00 ל-19:00.
היריד כולל תצוגות של בולים מיוחדים ונדירים, דוכנים של סוחרי בולים ואספנים, ודוכן של התאחדות בולאי ישראל, המארגנת את האירוע.

האירועים הבאים:

1/10, 5/11, 3/12 ו-7/1

הנשר המקראי – מלך העופות דב טרג'י

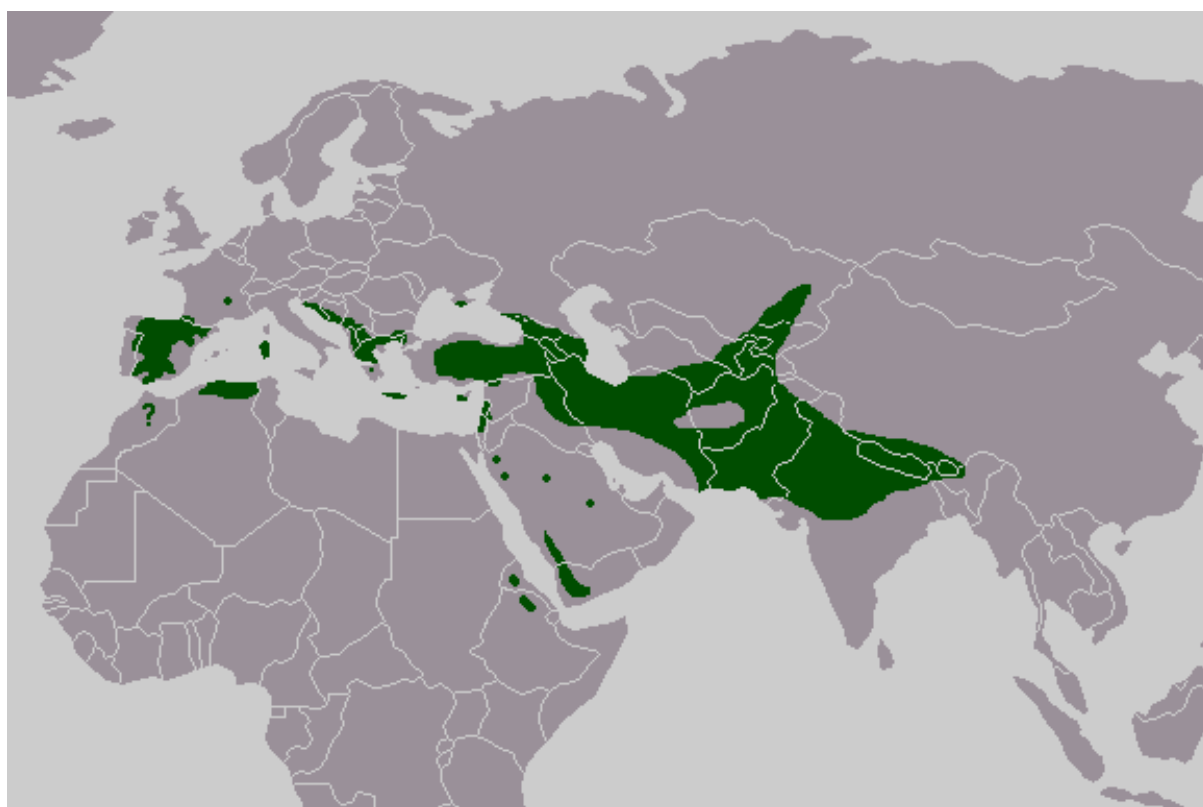
הנשר המקראי – *gyps fulvus* בשמו המדעי – הרשים את רואיו כבר מימי קדם. במקרא הוא מוזכר לא פחות מ-26 פעמים. בפרק ל' של ספר משלי נאמר (פסוקים י"ח וי"ט): "שְׁלֹשָׁה הֵמָּה נִפְלְאוּ מִמֶּנִּי; וָאַרְבַּע לֹא יִדְעָתִים. דֶּרֶךְ הַנֶּשֶׁר בַּשָּׁמַיִם-- דֶּרֶךְ נַחֲשׁ עָלִי-צוּר; דֶּרֶךְ-אֲנִיָּה בְלִב־יָם-- וְדֶרֶךְ גִּבֹּר בְּעֵלְמָה" – פסוק המבטא את ראייתו של הנשר כאחד מפלאי הטבע.

הנשר המקראי

פסוק אחר בתנ"ך בעל חשיבות מיוחדת היא הגדרתו של הנשר כאסור למאכל: "וְאֶת-אֵלֶּה תִּשְׁקְצוּ מִן-הָעוֹף, לֹא יֵאָכְלוּ שִׁקָץ הֵם: אֶת-הַנֶּשֶׁר, וְאֶת-הַפֶּרֶס, וְאֵת, הָעֶזְנִיָּה" (ויקרא, פרק י"א פסוק י"ג). בתלמוד נאמר כי "מלך שבעופות נשר" (חגיגה י"ג, ע"ב), ובכך הוענק לו לראשונה כתר המלכות.

הנשר הוא אחד העופות הגדולים. מוטת כנפיו מגיעה ל-2.80 מטר, ומשקלו עד 8 קילוגרם. צבעו של הבוגר הוא חום-אפור והצעיר עד התבגרותו כהה יותר. תפוצתו מדרום אירופה, המגרב בצפון אפריקה דרך המזרח התיכון ועד מרכז אסיה.

מפת אזור התפוצה

נשרים בזמן אכילה

בדרך אל הארוחה

למרות שהוא משתייך לסדרת הדורסים אין הנשר נוהג להמית את טרפו אלא ניזון מפגר מוכן. מבנה גופו ובעיקר

מקורו וצווארו מותאמים לכך: המקור חזק מאד ומסוגל לקרוע עור ונתחים, בעוד שצווארו החשוף מאפשר לו להכנס אל תוך קרביו של הפגר מבלי ששאריות בשר ודם יידבקו אל נוצותיו. לנשר יש חוש ראייה מפותח המסייע לו לזהות טרף, ואף על פי כן הוא נעזר רבות בבני מינו בכל הנוגע לאוכל. כאשר הנשר מזהה התקבצות של נשרים על הקרקע, או במעוף של נשרים נוספים לכוון מסוים הוא מסיק כי הם גילו משהו לפניו, וממהר להצטרף לחגיגה. הנשר מסוגל לאכול קילוגרם בשר – בערך 15% ממשקלו! – במכה אחת ולעיתים אין הוא מסוגל להמריא לאחר הארוחה ויכול להישאר עוד יום באזור על מנת להקל על משקלו.

הנשר אינו "טיפוס של בוקר" ואינו משכים קום. הוא ממתין עד להתחממות פני השטח על מנת שיוכל לצאת לדרכו. כל מעופו נעשה בדאיה, ולשם כך הוא זקוק לתרמיקות (ארובות של אויר חם) וכך הוא מתקדם כמעט מבלי להפעיל את כנפיו. אזורי המחיה המועדפים הם הרים וערבות ושאר נופים פתוחים.

הנשר בדאייתו

הנקבה מטילה ביצה אחת במשקל 250 גרם. הבקיעה מתבצעת לאחר כ-55 ימים ושני בני הזוג משתתפים בהאכלת הגוזל, בתחילה מאכילים את הגוזל במזון חצי מעוכל, ועם התבגרותו מקבל נתחים קרועים של בשר. בגיל שלושה חודשים הנשר הצעיר כבר מסוגל לעוף למרחקים קצרים וחודש נוסף אחר כך הוא כבר פורח מהקן.

לא ניתן לדבר על הנשר (באנגלית Vulture) בלי להזכיר את העיט, משום שרבים כל כך מבלבלים בין השניים. העיט (באנגלית Eagle) הוא עוף דורס, העט על טרפו מן

עיט – תווית דוארמט

המרומים וקוטל אותו בלחיצה אדירה. ראוי לדעת כי ה"נשר" המופיע בסמל ארצות הברית הוא, למעשה, עיט. גם העוף המופיע בסמל של בירה נשר אינו אלא עיט. הבלבול קיים גם במקרא. הנביא **יחזקאל** (פרק י"ז פסוק ג') מתייחס ל"הנשר הגדול גדול הכנפים ארך האבר, מלא הנוצה", וברור שכוונתו לעיט. אני תקווה, כי בזכות מאמר זה קוראי נושאון לא יתבלבלו עוד בין שני עופות אלו.

עד שנות ה-40 של המאה הקודמת נצפו ברחבי הארץ יותר ממאה זוגות נשרים מקננים, כאשר הריכוזים העיקריים שלהם היו בנחל עמוד, בארבל ובכרמל. מאז קום המדינה הדלדלה האוכלוסיה מאד, ועיקר הנשרים מרוכזים כיום באזור גמלא שבגולן. התמעטות אוכלוסית הנשרים נבעה בעיקר כתוצאה של הרעלה משנית. רעלים חזקים פוזרו בשדות כנגד נברנים תנים וחזירי בר, ופגריהם המורעלים היוו מזון זמין לנשרים, אשר הפכו בזאת לקרבנות הרעלה בעצמם. רבים מהנשרים נפגעו גם מקווי מתח גבוה. בשנים האחרונות נרקם שיתוף פעולה בין גורמי שמירת הטבע וחברת החשמל. על עמודי מתח גבוה הותקנו עמדות נחיתה על מנת שהנשרים לא יפגעו, ובזכות צעד זה חלה ירידה במספר הנשרים המתחשמלים למוות. במקביל הוקמו תחנות האכלה לנשרים, כך שניתן לקוות שמלך העופות לא ייכחד.

עיקר הנשרים בארץ מרוכזים בגמלא

דב טרג' אוסף בולי ציפורים. כתובתו לתגובות: dovi48@netvision.net.il

בקרב בנושאון – גליון על "מלחמת העולם השנייה"

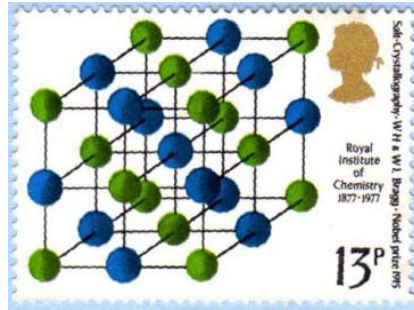
אם ברצונכם לפרסם מאמר או ידיעה בחוברת זו הנכם מוזמנים לפנות אל העורכים בהקדם האפשרי בדואר אלקטרוני noson.ed@gmail.com או בדואר רגיל (בית יואל, נמל תל אביב 40, תל אביב 63506).

קיצור תולדות המלח יוסי חרש

מלח, אשר בצורתו המינרלית נקרא הליט, הוא אחד המינרלים הנפוצים ביותר בעולם. הביקוש למלח הוא אדיר, בשל יכולתו של המלח לשמר אוכל, ולכן מחירו גבוה למרות ההיצע הרב. במהלך ההיסטוריה סייע המלח ליצירת ציביליזציות, הצית מלחמות ותרם לפריחתן של אימפריות.

מלח במדבריות אוסטרליה

מבנה קובי של נתרן וכלור

הליט

מלח בצורת מבנה אוהל – סימן להתייבשות.

דבר בולים שהודפס בשנת 1943 והונפק בשנת 1945. הדפס רכב מוסיף 0.30 לתעריף הקודם של 1.80 בולביאנו – לקבלת התעריף העדכני של משלוח דואר פנים ארצי.

הליט הוא מינרל קובי הנוצר משילוב של היסודות נתרן וכלור. הנתרן מגיע, על פי רוב, כאשר מים שוחקים סלעים ומובילים אותו במורד נהרות אל האוקיינוסים. הכלור מגיע מהתפרצויות וולקניות. המים ממיסים את שני היסודות, וכך מקבלים את הטעם המלוח המוכר היטב לכולנו. מחצבי מלח מתקבלים כאשר המים מתאדים, וריכוז הנתרן והכלור עובר את גבול המסיסות. מצב זה קורה כאשר קצב האידוי מהיר מירידת הגשם – תכונה המאפיינת תנאי מדבר.

מים מכילים מינרלים רבים, אשר שוקעים בתהליך האידוי.

הארגונייט, הוא המינרל הראשון לשקוע, וזה קורה כאשר 28% מהמים מתאדים. מלח הוא אחד האחרונים, והוא שוקע רק לאחר ש-95% מהמים התאדו. אחריהם באים מינרלים המכילים אשלגן. תוצרי ההתאדות מצטברים במדבריות של אגמים או לאורך חופי הים בלגונות סגורות למחצה. עם הזמן משקעים אלו נקברים, והופכים לסלעי מלח, ובשל סדר ההתאדות הם מלווים על פי רוב במרבצי אשלג. המשקל הסגולי של מלח הוא 2.16 גרם לסנטימטר מעוקב – נמוך יותר מהסלעים המקיפים אותו. אם גובה השכבות שמעל המלח עובר את גבול 500 המטרים המלח הופך לנוזלי ומתחיל לנוע. בדרך זו עשוי המלח להגיע עד לפני הקרקע, כפי שקורה בהר סדום (ועוד נשוב לדבר על אשת לוט).

מרבצים תת קרקעיים של מלח ואשלג. הדפסת הגהה של דבר בולים.

למלח נודעת חשיבות גדולה בתזונה של בני אדם ובעלי חיים כאחת. אנו זקוקים לפצות באמצעות המזון על המלחים אותם מאבד גופנו בתהליך ההזעה. בעלי חיים מבצעים מלאכה זו על ידי ליקוק מעיינות מלח. מעיינות מלח כאלו היוו מקום מפגש לעדרי באפלו, איילים וצבאים, וכן לאינדיאנים שצדו אותם. המעטפה אשר בראש העמוד הבא נשלחה מיישוב הנקרא סולט ליק (באנגלית – Salt Lick). המתישבים הראשונים באיזור חיפשו אחר מלח, וחפרו באר בעומק של 200 מטר, כדי למצוא תמיסות מלוחות.

על פי האגדה, המפגש הראשון של האדם עם המלח היה כאשר צייד בתקופת האבן חיפש צבי. לאחר שטיפס על ההר הוא מצא עקבות המוליכים למעיין מסוים. מי המעיין היו מלוחים, והצמחייה מסביבו הייתה מכוסה באבקה לבנה ונוצצת (כלומר, במינרל

מכתב מקופל אשר נשלח מסולט ליק ב-31 בינואר 1857. סניף הדואר במקום פעל בין השנים 1855 ל-1899. פקיד הדואר רשם בכתב ידו את שם המקום, וכן את תעריף המשלוח (ששה סנט, בפינה השמאלית העליונה). זהו תעריף כפול מהרגיל, משום שהמכתב היה בגודל חריג.

האלשטאט

הליט). כך, לפני כ-7,000 שנה, נמצא מכרה המלח הראשון, בהר המתנשא מעל הכפר האלשטאט, באזור זאלצקמרגוט בצפון אוסטריה. מכרה זה עודנו פעיל כיום. שם הכפר נגזר מהמילה הקלטית האל, שפירושה מלח. הקלטים היו הראשונים להפוך את כריית המלח לתעשייה עתירת רווחים, בשנת 4,500 לפני הספירה לערך. שם הכפר הפך למושג: תרבות האלשטאט שלטה במרכז אירופה בתחילת עידן הברזל, בערך משנת 1,500 ועד לשנת 500 לפני הספירה.

ההתייחסות הראשונה למלח בתנ"ך היא בספר בראשית, פרק י"ט פסוקים א' – כ"ט. שני המלאכים מצווים על לוט, אשתו ושתי בנותיו להימלט מעיר החטאים סדום מבלי להביט לאחור. כאשר אשתו של לוט מביטה לאחור היא הופכת לנציב מלח. מלח זה הוא של הר סדום – מעין "קיר" של מלח שבקע לפני האדמה מדרום מערב לים המלח. קיר מלח זה משמש עבורי כנושא למחקר מזה שנים רבות. עוביו הוא כשני קילומטר, והוא בנוי מלמעלה מ-40 מחזורים. כל מחזור מתחיל בסלעי גיר ומסתיים במינרלים עשירים באשלג. למעלה מ-90% מהר סדום עשוי הליט, וזוהי הנקודה היחידה באזור המזרח התיכון שבה מרבצי מלח פילסו את דרכם לפני האדמה. הרומאים הגיעו לאזור מדברי זה כדי לחצוב מלח ולשלוח אותו לרומי. הנתיבים לאורכם הועבר המלח בוצרו על ידי הרומאים, והחיילים קיבלו אספקת מלח מיוחדת שנקראה "salarium argentum" - ביטוי שממנו התפתחה המילה האנגלית למשכורת.

מלח שימש את העם היהודי בהקרבת קורבנות, ככתוב: 'לְכָל-קָרְבָּן מִנְחָתְךָ, בְּמִלַּח תִּמְלַח, וְלֹא תִשָּׁבֵית מִלַּח בְּרִית אֱלֹהֶיךָ, מֵעַל מִנְחָתְךָ; עַל כָּל-קָרְבָּנְךָ, תִּקְרִיב מִלַּח' (ויקרא, פרק ב' פסוק י"ג). המלחת הבשר נועדה לטהר אותו, ולסמל את הברית בין אלוהים לעם ישראל. בשבת טובלים היהודים את החלה במלח לזכר אותם קורבנות.

יצור מלח בסיך

בסביבות שנת 2,700 לפני הספירה כתב הסיני **פנג טסו קאן מו** את החיבור הראשון אודות פרמקולוגיה, וכלל בו למעלה מ-40 סוגים שונים של מלח. הוא תאר שתי שיטות שונות להפקה ולעיבוד של מלח, הדומות לשיטות הנמצאות בשימוש גם היום.

עם התפתחות הציביליזציה היה המלח לאחת הסחורות העיקריות, ונתיבי המסחר בו חצו יבשות. סירות הנושאות מלח הפליגו ממצרים

ליוון. ההיסטוריון היווני **הרודוטוס**, בן המאה החמישית לפני הספירה, מתאר בכתביו שיירה שצברה מלח בתנועתה לאורך נאות המדבר הלובי. במאה השישית לספירה נהגו סוחרים מוריים להמיר אונקייית מלח באונקייית זהב, וככרות של מלח שימשו כאמצעי מוניטארי במרכז אפריקה. את עושרה הנוצץ של ונציה יש ליחס למלח "הפשוט" ולא לתבלינים האקזוטיים. המלח שימש לבני ונציה כאמצעי סחר, ובעזרתו רכשו תבלינים לקונסטנטינופול.

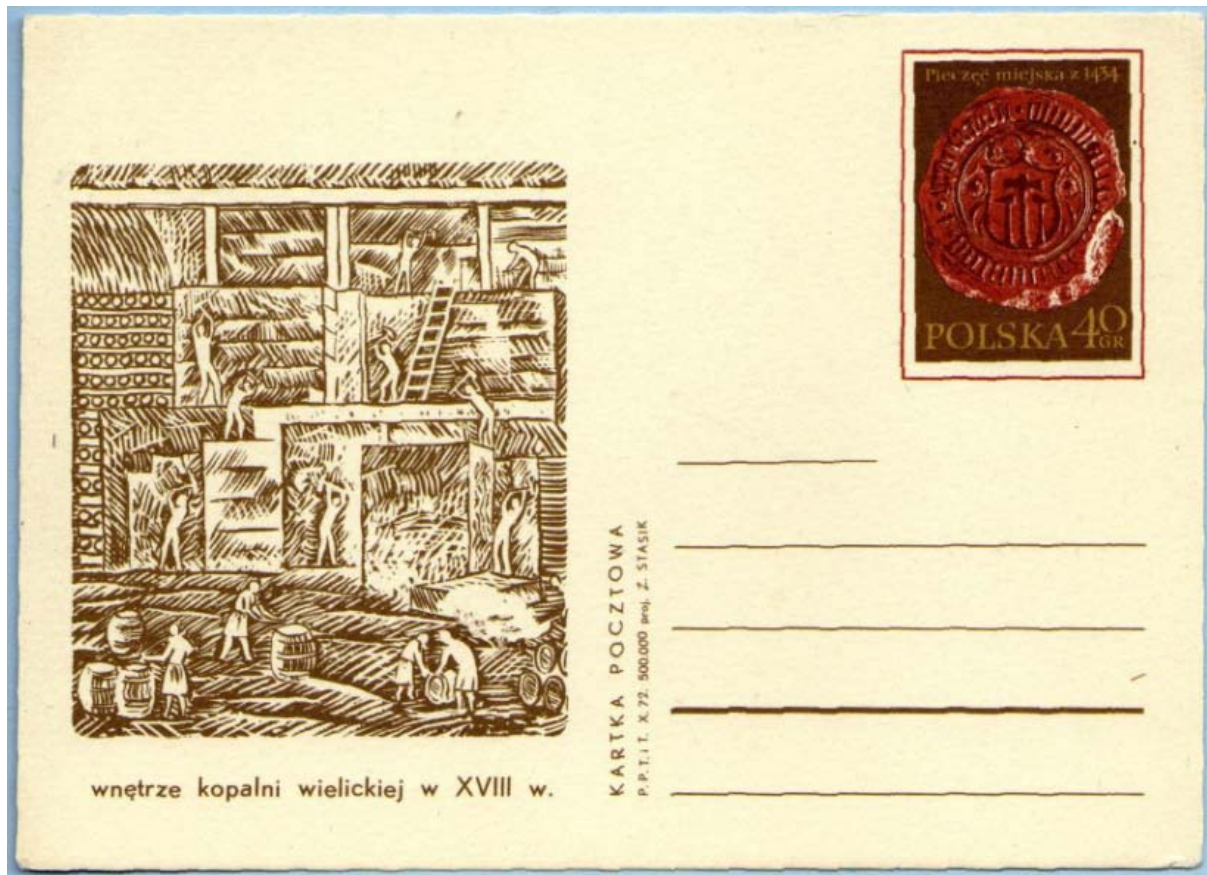

תושבי סולטקוטס (Saltcoats) – שם גאלי שפירושו בקתות מלח – ייצרו מלח באמצעות אידוי מי ים בקומקומים מיוחדים. המלח שימש אותם לשימור דגים. שם העיירה נראה בחותמת המלבנית בצד שמאל למעלה. חותמת זו הייתה בשימוש בין השנים 1817 ל-1824. זוהי חותמת "סימן מיילים": מתחת לשם העיירה רשום G – 429: המספר הוא המרחק ללונדון במיילים, והאות מסמנת את סניף הדואר המרכזי בדרך – במקרה זה גלאזגו. המכתב נלקח על ידי שליח מהאי ארן לסולטקוטס, ומשם באמצעות הדואר. בחזית ניתן לראות את התעריף, המורכב ממחיר המשלוח של גליון בודד (7 פני) למרחק שבין 31 ל-50 מייל, בצירוף ½ פני עבור המשלוח בכרכה.

מיסים שהוטלו על המלח ביססו את כוחן של ממשלות ולעיתים פגעו בהן אנושות. במשך מאות שנים נאלץ העם הצרפתי לרכוש מלח ממחסני המלוכה. מס המלח הגיע לשיאו בימי שלטונו של **לואי הששה-עשר**, והדבר גרם להתמרמרות עזה, ובסופו של דבר סייע להצית את שלהבת המהפכה הצרפתית. בשנת 1930 הוביל **מהאטמה גנדי** עליה לרגל של חסידיו לחוף הים כדי לאסוף מלח ללא תשלום מס עבור דלת העם, וזאת במחאה על המס הבריטי הגבוה שהוטל על המלח.

יבוש מי מלח באמצעות השמש

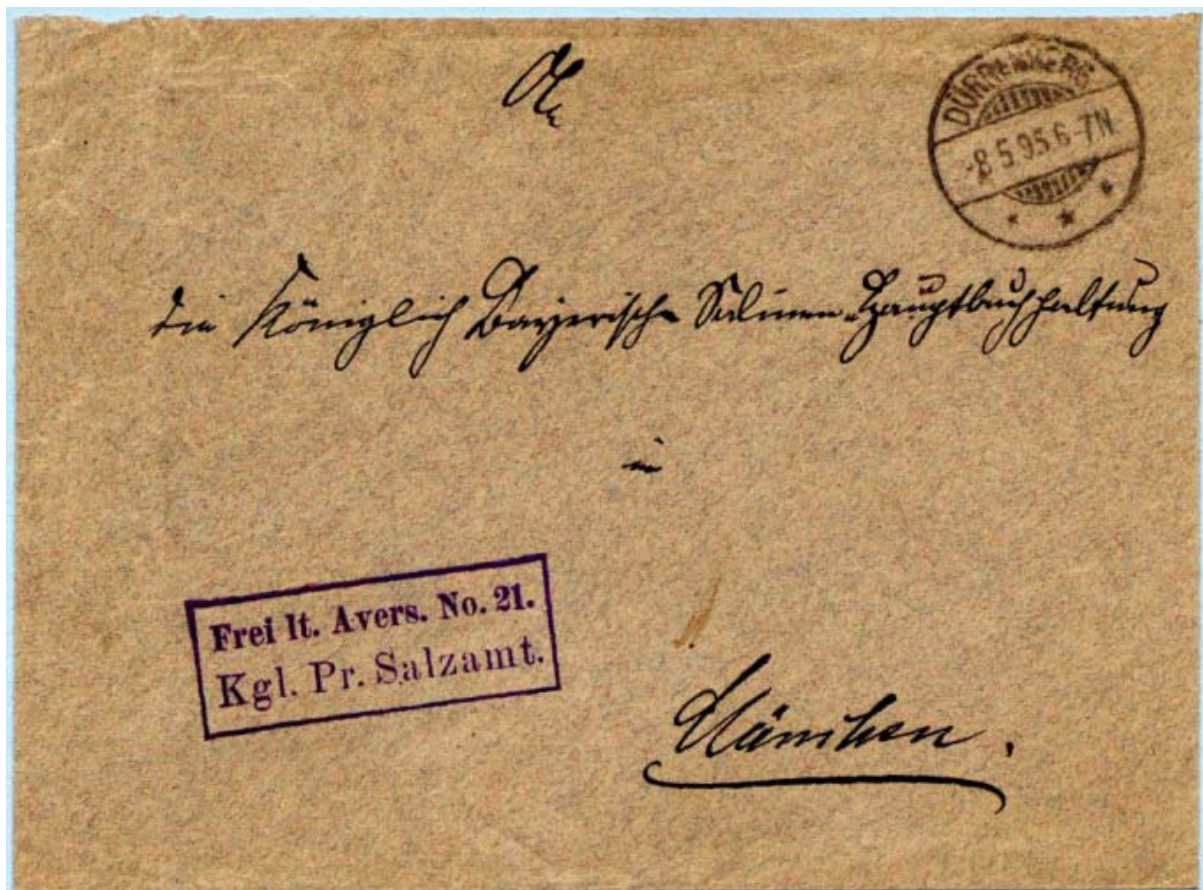
מכרה המלח המפורסם בווייליצ'קה, ליד קרקוב. הכורים באתר חצבו בו קתדרלה העשויה מלח. כיום זהו אתר מורשת עולמית של אונסקו

מי מלח נשאבים באמצעות דליים בסוליקמסק. סולי היא המלה הרוסית למלח. בול זמסטבו.

בימינו הפקת המלח נעשית באמצעות שימוש במחבתות ענק רדודות. מי המלח מחוממים (תחת אור השמש אם תנאי מזג האוויר מאפשרים זאת) עד שגבישי מלח מתבדלים מתוך התמיסה. גבישים אלו נגרפים החוצה, ומפנים את מקומם למי מלח טריים אותם מוסיפים למחבת. לחליפין, יש מקומות בהם כורים את המלח ממרבץ מתחת לפני האדמה. דרך מעניינת לכריה היא באמצעות מים: בשיטה זו מזרימים מים למרבץ מלח תת קרקעי. המים ממיסים את המלח ואז שואבים את מי המלח לפני הקרקע. עתה מי המלח עוברים ייבוש, והמלח מופק בתהליך שהוצג לעיל. בכל מקרה, פעולות כריה מפוקחות על ידי המשרד לענייני מכרות.

אחת הבעיות של החברה המודרנית היא, שאנו מייצרים כמות נכבדה של פסולת מסוכנת, וחובה עלינו למצוא דרך נאותה לטפל בפסולת זו. המוטו של שוחרי איכות הסביבה הוא: "אל תייצרו פסולת כלל. אם אתם מייצרים פסולת – מחזרו אותה. אם אינכם יכולים למחזר – הטמינו את הפסולת במאגר ייעודי לכך". חקיקה ממשלתית נדרשת על מנת להגדיר אילו חומרים ניתן לקבור במאגרים תת קרקעיים ובאילו דרכים יש לעשות זאת.

משרד המלח הפרוסי המלכותי בבאד דורנברג פיקח על פעולות הכריה.
המכתב היה פטור מביול על פי חוזה הדואר מספר 21

משרד הכריה והגיאולוגיה הגרמני ניסח תקנות בדבר מאגרים תת קרקעיים לקבורת חומרים מסוכנים. מכרות מלח ישנים מספקים מקום אידיאלי לסילוקם של חומרים מסוכנים, ובכלל זה חומרים רדיואקטיביים. מאפייניהם הגיאומכניים המיוחדים של סלעי מלח – יובש רב ורמת נקבוביות נמוכה במיוחד – הופכים אותם למקום אידיאלי להטמנת חומרים מסוכנים. ניתן לצפות כי בשנים הקרובות יותר ויותר מכרות מלח בלתי פעילים, אשר הכריה בהם מוצתה, יהפכו לאתרים לפינוי פסולת כימית.

חותמת ביול של משרד הכריה והגיאולוגיה הגרמני. מכונת הביול היא תוצרת פרנקוטייפ – פוסטליה, דגם MS4/MS5. החותמת היא מקבוצה PA3, והעריך ניתן לכוונון באופן מלא.

אולמות גדולים במכרות מלח מהווים מקום אידיאלי לאכסון ארוך טווח של חומרים מסוכנים.

יוסי חרש, גיאולוג במקצועו, אוסף בולים בנושא המינרלים. התצוגה שלו - "מינרלים: מקורם ניצולם והשימוש בהם" - זכתה במדליית זהב ברמה הבינלאומית במספר תערוכות עולמיות. לאחרונה הוא נבחר לשמש כנשיא האגודה הבולאית של אבני החן, המינרלים והתכשיטים בארצות הברית (ה-Gems, Minerals and Jewelry Study Unit). כתובתו למשלוח תגובות: j_charrach@yahoo.com

דמי חבר באיל"ת לשנת 2013

דמי החבר באיל"ת לשנת 2013 עומדים על סך של 140 שקל (לנוער 70 שקל בלבד). את דמי החבר יש לשלוח לגזבר האגודה, **שלמה וורגן** (ת.ד. 2561, ראשון לציון 75124). המחאות יש לרשום לפקודת איל"ת.

אנא, שלחו את דמי החבר לשנת 2013 עוד היום!

תימאטיקה מתחת לפטיש

המדור מתרכז, בדרך כלל, בבתי מכירות אשר מציעים פריטים במכירים בינוניים ומטה. כוונתנו היא לעודד את האספן מהשורה להכיר בתי מכירות פומביות מחו"ל, ובכך להרחיב את מגוון המקורות הבולאיים העומד לרשותו. יחד עם זאת, רבים מבין בתי המכירות הפועלים עוסקים

בעיקר בפריטים יקרים, המיועדים לאספנים מתקדמים. הפעם נקדיש את מדורנו לפריטים המיועדים לאספנים מתקדמים, המחפשים להרחיב את אופקיהם ולכלול באוספיהם פריטים מיוחדים, העשויים להיות יקרים.

בית המכירות של דניאל קלהר (Daniel F. Kelleher) פועל בניו יורק כבר 127 שנה. המכירות שלהם נערכות בתדירות גבוהה – בערך אחת לחודשיים, תוך שמירה על רמה בולאית גבוהה ורמת מחירים תואמת. כדאי לבקר באתר האינטרנט שלהם בכתובת <http://db.kelleherauctions.com/php/home.php> ולעיין בקטלוג המקוון שלהם, שהוא נוח מאוד לשימוש, ומכיל גם מנגנון חיפוש נוח לשימוש. הפריטים להלן הם מהמכירה של אמצע ספטמבר.

מטבע הדברים קל למצוא אצל קלהר פריטים אמריקאים טובים. הנה בול מתוך הסדרה אותה הנפיקה ארצות הברית בשנת 1869 ובו נראית קטר של רכבת קיטור. הבול מוצע כשהוא במצב תמים – לא חתום ועם דבק מקורי מלא, והוא בעל צבעים עזים וחדים. כיאות לפריט כזה מצורף תעודת מומחה עדכנית (משנת 2010) המעידה על כשרותו. המרכז הוא טוב מאוד (very fine), אך לא מעולה. המחיר של בול כזה הקטלוג סקוט הוא \$250 לבול עם מדבק (מה שקוראים באנגלית hinged), וברור שבול עם דבק מלא אמור להיות יקר יותר. קלהר מעריך

את שווי של הבול ב-300 עד 400 דולאר, אך המחיר המינימאלי המבוקש הוא \$140 בלבד. לדעתנו, מראהו הרענן של הבול מצדיק מחיר גבוה.

הנה עוד פריט בולאי מארצות הברית: לפנינו דבר בולים אמריקאי אשר הונפק בשנות החמישים של המאה ה-19 עם דיוקנו של ג'ורג' וושינגטון עם ערך נקוב של שלושה סנט. דבר בולים זה נשלח בשנת 1858 מסקרמנטו לכתובת בקליפורניה באמצעות חברת פאסיפיק אקספרס. חברה זו הוסיפה את ההדפס שלה בפינה הימנית העליונה וכן חותמת אובלית עם התאריך (15 בינואר) והמקום (סקרמנטו). בפריט יש מספר פגמים (חלק מצידו האחורי חסר, וקרעים קלים מעל ההדפס של שלושה סנט) כתוצאה

מפתיחה בלתי זהירה של מקבל המכתב. בזכות ההדפס של חברת פאסיפיק אקספרס יכול הפריט לעניין את אספני הסוסים, אשר אינם נרתעים ממחיר התחלתי של 90 דולאר. מחיר זה נראה לנו סביר בהחלט בהתחשב בגילה של המעטפה. האם הפריט כשר לתצוגה, או שההדפס הוא פרטי? למען האמת אנו לא יודעים, ונשמח לדעת את דעתם של המומחים השונים.

במכירה של קלהר ניתן גם למצוא לא מעט פריטים איכותיים מבריטניה ומושבותיה, מארצות אמריקה הלטינית ומשאר העולם. הנה דוגמא לבול שיש מאחוריו סיפור מעניין. בשנת 1961 נסע **ג'ובאני גרונקי**, נשיאה של איטליה לביקור בשלוש ממדינות אמריקה הדרומית – ארגנטינה, אורוגוואי ופרו. לכבוד הנסיעה הנפקיה איטליה סדרה של שלושה בולים המראים מטוס החוצה את האוקיאנוס האטלנטי, כאשר איטליה ומדינת היעד מודגשות.

למרבת הצער התגלתה טעות מביכה בציור המפה של פרו בבול בערך הנקוב של 205 לירות. הפצתם של הבולים הופסקה, ובמהירות רבה הכין הדואר האיטלקי בול מתוקן. הערך הנקוב נשמר, אבל כדי למנוע בלבול נעשה שינוי בצבע, והבולים עם המפה המתוקנת הודפסו באפור. כמות קטנה של בולים בצבע אדום עם המפה השגויה מצאה את דרכה לשוק הבולאי, ומחירם הקטלוגי מרקיע שחקים. באופן בלתי מפתיע השוק רווי בזיופים של בול

זה, אותם ניתן לראות גם באתרים כגון אי-ביי. לדעתנו אין לקנות בול כזה ללא אישור מומחה. בולים עם תעודות מומחה נמכרים באי-ביי בטווח המחירים של \$800-1000. קלהר מציע עותק של בול זה עם סימן מדבק קל מאחור, בליווי תעודת מומחה. המחיר ההתחלתי הוא \$200, ואנו סבורים כי זוהי הזדמנות מצויינת.

מאיטליה נעבור לרוסיה הצארית: יש לנו הרושם שרק אספנים ישראלים מעטים משלבים באוספיהם בולי זמסטבו. הנה הגהת גלופה (Plate proof) של בול זמסטבו מנשת 1900 המראה סמל של בית מלוכה. לא הצלחנו למצוא פרטים אודות סמל זה, אך אנו מניחים כי האספנים בתחום יכולים להתמודד עם משימה זו בכוחות עצמם. בכל מקרה, סוג פריט כזה הוא שדרוג משמעותי וכפול לכל אוסף (הן ההבט של בול זמסטבו והן שילוב פריט משלב ההכנה של הבול ועוד מתקופה מוקדמת, יחסית). קלהר מעריך את שווי הפריט בטווח שבין 400 ל-600 דולאר, אך המחיר ההתחלתי הוא \$200.

ולסיום נחזור על הערה שכבר הופיעה מעל דפים אלו בעבר: לפני שמשתתפים במכירה כזו יש לקרוא בסבלנות את תנאי המכירה. אמנם מדובר בחומר קריאה משעמם מאין כמותו המודפס תמיד באותיות קטנות, אך המידע הכלול בו הוא בעל חשיבות רבה. בפרט יש לקרוא את מדיניות החזרת הפריטים ואת ההוראות בדבר עמלת קונה. אצל קלהר, למשל, נהוגה עמלת קונה בשיעור של 18%, ולכן לכל המחירים שציינו לעיל יש להוסיף עמלה זו. עבור הקונה זה עשוי לשנות את ההחלטה אם להתמודד על הפריט ואת גובה ההצעה אותה הוא מוכן להציע. כך או אחרת, לא כדאי להיות מופתעים כאשר כבר מאוחר מידי!

הנכם מוזמנים למפגש איל"ת שיתקיים **ביום חמישי ה-10 באוקטובר** בביתן לבולאות ולדואר במוזיאון ארץ ישראל ברמת אביב. המפגש יחל בשעה 17:00 – נא לדייק!

המפגש הפעם יוקדש לאוספו של חברנו **גידי רענן** בנושא צוללות. נשמח לראותכם!

עליה לצורך ירידה?

ברצוני להסב את תשומת ליבם של חברינו המציגים למגמה המסתמנת בשיפוט של תערוכות בולים בעולם. מטרתי היא להזהיר את המציגים שלא יפתחו ציפיות מוגזמות, אשר בהכרח יובילו לאכזבה מרה.

לאחרונה ערכתי השוואה של תוצאות השיפוט באגף התימאטי בתערוכות בינלאומיות אשר התקיימו בארבע השנים האחרונות (כל התערוכות הן תערוכות FIP, למעט התערוכה באסן, שהיא של האיגוד האירופאי בלבד). תוצאות ההשוואה מסוכמות בטבלה שלהלן.

מדליה	לונדון 2010	פורטוגל 2010	יוהנסבורג 2010	יפאן 2011	אינדונזיה 2012	אסן 2013	מלבורן 2013	בנגקוק 2013
זהב גדול	6	3	2	3	2	2	5	1
זהב	12	15	2	7	12	13	11	11
מוזהב גדול	15	19	9	8	12	27	10	15
מוזהב	4	11	10	10	16	23	20	12
כסף גדול	3	18	6	11	7	11	13	12
כסף	2	10	6	11	9	-	9	3
מוכסף	-	4	2	7	4	-	1	7
ארד	-	1	-	1	5	-	-	2
סה"כ	42	81	37	58	67	76	69	61
אחוז נכשלים	5%	19%	22%	33%	27%	0	14%	20%

דרישות הקבלה לתערוכה בינלאומית היא מדליה מוזהבת ברמה הלאומית (כלומר, ציון של 75 נקודות לפחות, השווה למדלית כסף גדול ברמה הבינלאומית). כאשר אותן תצוגות נתקלו ברמת השיפוט המקובלת בתערוכות בינלאומיות התברר, כי רבות מהן אינן טובות מספיק. תצוגה המקבלת מדלית כסף (או נמוך מכך) "יורדת ליגה", והמציג מאבד את זכותו להשתתף בתערוכות בינלאומיות, עד שישוב ויגיע לרמה הנדרשת.

מהטבלה קל לראות כי ברוב התערוכות למעלה מחמישית (!) מהתצוגות אינן ברמה הראויה. השיא (או ליתר דיוק, השפל) היה בתערוכת פילניפון ביפאן, שם שליש מהתצוגות התימאטיות נמצאו בלתי ראויות לרמה הבינלאומית. רק בתערוכות לונדון ואסן התקבלו תצוגות שבאמת ראויות לכך, ומספר התצוגות החלשות היה נמוך.

המסקנה הברורה היא, שיש ליקוי משמעותי ברמת השיפוט בתערוכות הלאומיות במדינות רבות. הועדה התימאטית של ה-FIP צריכה, לדעתי, לערוך סמינרים לשופטים, כדי שרמת השיפוט בכל העולם תהיה אחידה ככל הניתן. כמובן שיש להקפיד כי תוצאות השיפוט ייקבעו על בסיס התצוגות עצמן וללא השפעות "פוליטיות".

אני רואה נושא זה כחשוב ביותר משום שיש לו השפעה גדולה על ציבור המציגים. אינני יכול לחשוב על חויה משפילה יותר למציג, מאשר לקבל מדליה מוזהבת לאומית, לצאת לתערוכה בחו"ל ושם לקבל מדלית ארד. אין לי ספק, כי רבים מהמציגים העוברים חויה כזו נרתעים מלהציג בעתיד.

שופטים המקלים ברמה הלאומית רוצים להיטיב עם מציגים בני מדינתם כדי שיוכלו לעלות לרמה הבינלאומית, אך זוהי "עליה לצורך ירידה". אותם שופטים אינם מביאים בכך תועלת אלא גורמים נזק – למציגים ולשמה הטוב של התימאטיקה.

בברכה,

יוסי חרש

תכנית מפגשי איל"ת

יצחק ברק

מפגשי איל"ת מתקיימים בביתן לבולאות ולדואר במוזיאון ארץ ישראל ברמת אביב. המפגשים מתקיימים בימי חמישי בשעה 17:00. כיושב ראש האגודה אני מעוניין להגדיל את תדירות המפגשים, וכפי שניתן לראות להלן המפגשים ייערכו אחת לחודש או חודש וחצי לכל היותר.

במקביל אני גם מעוניין להרחיב את מגוון הנושאים העולים לדיון, כך שגם חברים שאין להם ענין בתצוגות בולאיות יוכלו למצוא בהם ענין. אני תקווה כי שינוי המדיניות יביא גם לעליה במספר החברים הנוטלים חלק במפגשים. יחד עם זאת, ברור שחלק מהמפגשים יעסקו גם בנושאים הקשורים בתצוגה, ולו משום שרבים מהחברים המגיעים למפגשים מעוניינים בכך.

כדי להקל על החברים החלטנו לקבוע ולפרסם מראש את מועדי המפגשים לחודשים הקרובים, ובכך ליצור מעין "תכנית עבודה" לאיל"ת.

המפגש הקרוב יתקיים ב-10/10/2013 ויוקדש לאוסף הצוללות של חברנו **גידי רענן**. **המפגש הבא אחריו יהיה בתאריך 14/11/2013**, ובו יציג חברנו **משה ביאלי** את אוספו התנ"ך בראי האמנות.

מפגשים נוספים יתקיימו ב-12 בדצמבר, 16 בינואר, 13 בפברואר, 20 במרץ (בתאריך זה נקיים את האסיפה השנתית של איל"ת) ו-15 במאי. אנו נעדכן בהמשך לגבי תוכן המפגשים, אך מומלץ כבר "לשריין" תאריכים אלו ביומנים.